

Szent István krt.5.

hrsz. 25019

Két régebbi helyrajzi számot is említ Déry topográfiája, de ezekről nem találtam anyagot (1129/1879; 394/1870k.)

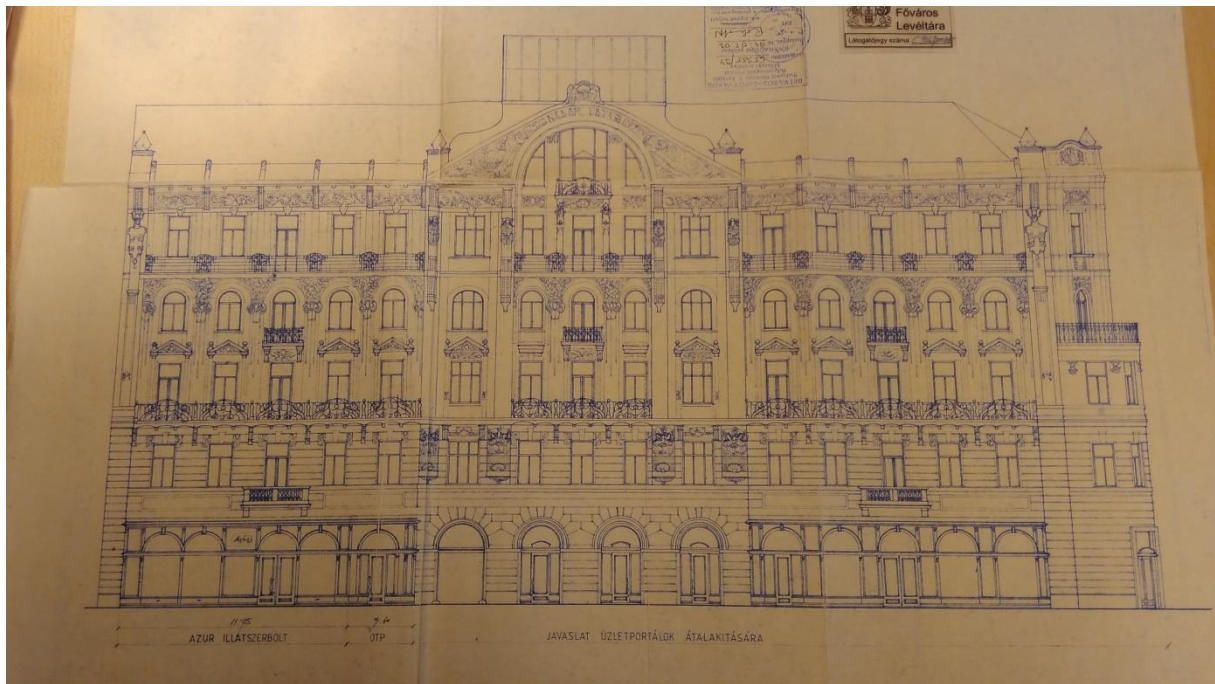
A Városszépítő Egyesület kiadványa szerint az ingatlan tulajdonosa 1885-ben Budapest főváros, 1912-ben dr. Weisz Izidor és társai, 1928-ban Weisz Géza és társai (Lóránt u. 20.) voltak.

Jelenleg négyemeletes, manzárdos, belsőudvaros szecessziós-eklektikus stílusú bérház a Szent István körút és a Falk Miksa utca sarkán. A ház timpanonjában 1900-as évszám és Nádor- udvar felirat látható.

Az Építő Ipar szaklapban először 1900-ban kerül említésre, amikor az tervezők Heidelberg János és Jónás Dávid dr. Weisz Izidor építtető megbízásából építési engedélyért folyamodnak a Magánépítkezési Bizottsághoz a Lipót körút és a Sas utca 12. sz. által határolt saroktelken emelendő négyemeletes bérház ügyében (eng. 38785/1900, régi hrsz. 1129), majd 1901-ben engedélyezik az építkezést illetve a használatba vételt (30391/1901; 33686/1901)

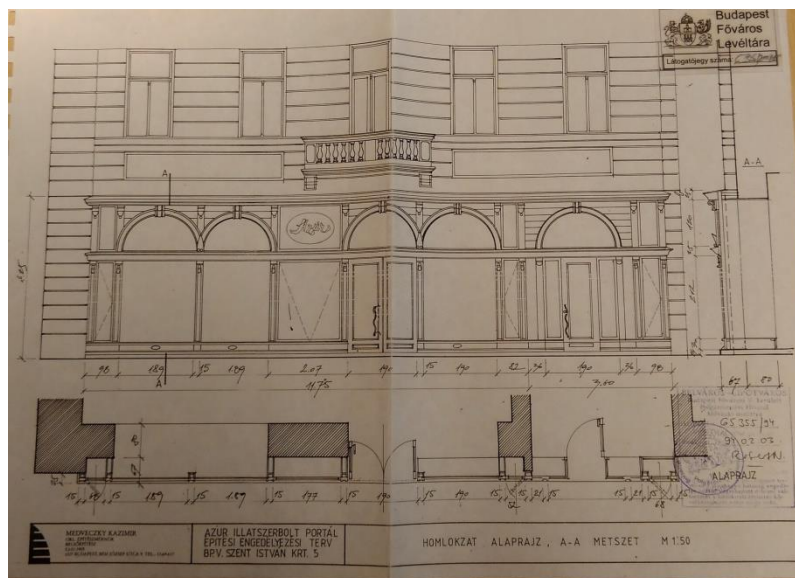
Az épület körüti homlokzatára pillantva szinte egy mesebeli erdő tárul elénk, melyet két szigorú ábrázatú, szárnyas sisakos Hermész őriz; alaposabb megfigyelés szükséges, hogy felfedezzük a homlokzat összes részletét, hiszen a szélesen elterülő sűrű ablakkiosztású, gazdagon díszített homlokzata 15 tengelyes, öttengelyes, hangsúlyos timpanonnal zárt középső rizalit- szerűen kiemelkedő résszel. Timpanonjában nagyméretű félköríves osztott ablaknyílás látható, mely a mögötte lévő manzárdlakás megvilágítását biztosítja. A homlokzat mozgalmasságát nemcsak a díszítéssel, hanem a falsíkok finom megmozgatásával is fokozták a tervezők. Tehetségüknek köszönhető, hogy a sok dekoratív részletmegoldást remekül foglalták egységbe.

A földszinten üzlethelyiségek kaptak helyet, a bejárattól balra lévő rész elé profilírozott és esztergált fából készült acélszerkezetű portálszekrényeket építettek 1994-ben.

A kép forrása: Budapest Főváros Levéltára. Medveczky Kazimir okl. építészmérnök, belsőépítész rajza.

A tervrajz szerinti szimmetrikus kialakítás nem valósult meg.

A kép forrása: Budapest Főváros Levéltára. Medveczky Kazimir okl. építészmérnök, belsőépítész rajza.

A homlokzat jobboldali sarka lecsapott, ide az alsó három szint magasságában bátyyszerű, kovácsoltvasrácsos erkéllyel záródó részt emeltek, amelyből jelenleg a Kieselbach Galéria bejárata nyílik.

Az épület sarokkialakítása mégsem töri meg a homlokzat szimmetriáját, vizuálisan inkább kellemes átmenetet képez, összeköti a körúti és a Falk Miksa utcai homlokzatot. Valószínűleg a szabálytalan telekalaprajz tette indokoltá ezt az elrendezést.

A körúti rész földszintje félköríves kirakat nyílásokkal kialakított (baloldalon a már említett portálszekrénnel), az épület bejárata szinte észrevétlen, baloldaltól a hatodik tengelyben található. Az első emelet harmadik és tizenharmadik tengelyében egy-egy baluszteres korlátú, két-két konzollal alátámasztott erkély látható. Az ablaknyílások egyenes záródásúak, méretükben azonosak, a középső rész két szélső ablaka kissé szélesebb. Az alsó két szint kő kvádert imitáló vakolattal borított.

A második emelet dísz a homlokzat majdnem teljes hosszában végigfutó (a középső részen, csak a középső három nyílás előtt), enyhén hullámos alaprajzú, jellegzetesen szecessziós lapos szalagszerű motívumokból építkező dekoratív kovácsoltvas erkély, melyet a tengelyközökben ritmusosan törnek meg a korlát tartószerkezeteként is funkcionáló kőbábok.

Ablakai egyenes záródásúak, timpanonos kerettel. Az ablaknyílás felett geometrizáló, szalagfonatos applikáció, a háromszög alakú mezőkben virágmotívumok kaptak helyet. Az egyes homlokzatrészek középső tengelyeiben található nyílásokat már a következő szinthez tartozó erkélyek zárják, itt a nyílást keretező pilaszterek fejezeti lesznek az erkélyt tartó konzolok.

A második és a harmadik emeletet, a nyílások között enyhén kiemelkedő, növény szárakra emlékeztető hosszanti vájatokkal tagolt felületű pilaszterek fogják össze. A harmadik emelet ablakkeretei bélletszerűen kialakított kávája felett a pilaszterek rózsamotívumokkal és kelta fonatokra emlékeztető formákba rendezett szalagokkal díszített, lapos fejezeteiből kiinduló csúcsívek találkoznak. Az általuk határolt trapezoid mezőkben dús fügefalevél ornamentika bontakozik ki.

A legfelső emelet szintén erkélyes, de itt kőbábok nélkül fut végig a kovácsoltvas rács a két oldalsó homlokzatrész teljes hosszában. Íves záródású geometrikus motívumcsoportok és az azokat összekötő egyszerű vízszintes rácselemek váltakozva jelennek meg, a nyíláskiosztás ritmusában.

Az szögletes ablaknyílások keretét oldalt két pilaszter és a annak fejezeteire ültetett gerendázatot imitáló falazás képezi, amelyet megtörnek a koronázó párkányról lefutó álló konzolok és a nyílások tengelyében elhelyezett gyámkőszerű applikációk. A nyílások feletti mezőt dús levélzetű gránátalmafa ágakat formázó ornamentika tölti ki. A koronázó párkány felett a két szélső homlokzategység lezárásaként, az álló pillérek vonalában ornamentals applikációkkal tagolt sima pártázatszerű falfalazás található. Közülük emelkedik a hangsúlyos timpanon, melyet lapos álló konzolok és alattuk női maszkokkal dekorált fejezetű pilaszterek tartanak. A hatalmas félköríves ablak béléletét babérkoszorúra emlékeztető levélzet borítja. A manzárdrészt erkélyét két szakálás zord tekintetű atlaszfigura tartja.

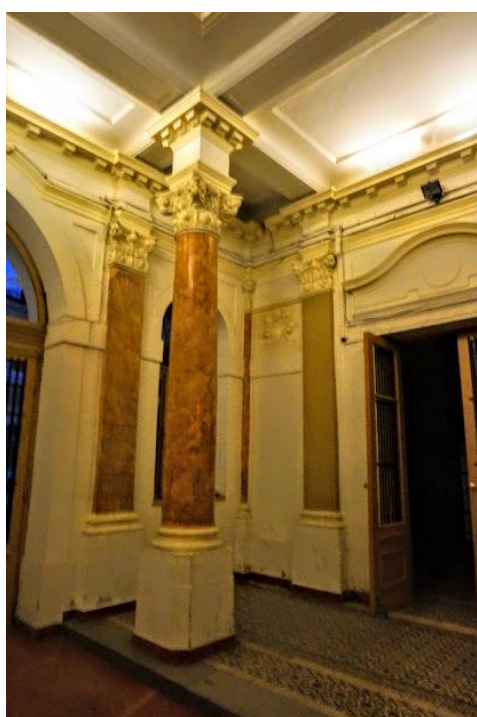
A timpanon falazatát két oldalon háromszög alakban kanyarított, tányérszerű virágfejekkel kombinált lapos szalagos, dombormű gazdagítja, melyek a Nádor-udvar feliratot fogják közre. Felettük, a háromszög oromzat csúcsát képező kartusban, gránátalma ágakkal közrefogott 1900-as évszám látható.

A Falk Miksa (a volt Sas, illetve Nádor utca) utcai homlokzat aszimmetrikus, 12 tengelyes (baloldalon négy, középen három, jobboldalt öt), szintén kiemelt, háromtengelyes középső résszel. Részletformái megegyeznek a főhomlokzaton már ismertettekkel.

A homlokzat ikonográfiáját illetően nem bocsátkoznék fejtegetésekbe, csak annyit jegyeznék meg, hogy a gránátalma, mint a gazdagság, a füge, mint a hatalom szimbóluma és Hermész, aki többek között a kereskedők védelmezője, nem véletlenül kaphattak helyet Weisz Izidor házának homlokzatán.

Az épületbe lépve a homlokzathoz képest szűkösebb, de a gazdagság illúzióját keltő márványoszlopokkal tagolt bejárat csarnokba érünk, melynek falán megjelennek magyaros növényi applikációk és a már ismert női maszk is.

Innen jobbra nyílik a nagy ablakkal megvilágított liftes lépcsőház. A padlót korabelinek tűnő fekete mintázatú cementlapok borítják.

Egyenesen továbbhaladva jutunk a tágasnak nem mondható belső udvarra, melynek bal hátsó sarkában található a hátsólépcső. Az impozáns homlokzat után négyemeletnyi körfolyosó és rengeteg apró lakás bejárata és udvari ablaka tárul a szemünk elé. Sajnos a tervtári dokumentáció hiányában a lakáskialakítások nem tudom ismertetni.

Weisz Izidor háza tökéletes reprezentánsa a korabeli bérház kialakítási koncepciónak: gazdag, nagypolgári életformát sejtető, kulissza homlokzat, mely ténylegesen sok kisebb lakást rejt.

A mai Kieselbach Galéria helyén 1908-ban a Lipót kávéház majd 1941-től a híres Luxor kávéház volt. Egy időben az épületben működött a Független Kisgazda, Földmunkás és polgár párt V. ker. szervezetének orvosi rendelője. Ma is több vállalkozás működik az épületben, közülük talán a legismertebb a már említett Kieselbach Galéria 1997-től.

A Luxor kávéházzal és törzsközönségéről számos írást találhatunk, akár az interneten is. Illusztris látogatói közé tartozott: Hunyady Sándor, Szomory Dezső, Rejtő Jenő, Kassák Lajos, Bokros Birman Dezső, Tamkó Sirató Károly, Orbán Ottó, Ladányi Mihály, Galsai Pongrác, Kertész Imre, Spiró György.

pl.:

http://szerelmembudapest.blog.hu/2014/05/14/irodalmi_kavehazak_10_luxor

Letöltve: 2016.02.08.

<http://epa.oszk.hu/01300/01326/00033/03Kardos.html>

Letöltve: 2016.02.08.

Korábban a Vasöntő és Gépgyár irodái (1844-1848) voltak itt (Lánchíd vasszerkezetét is ők gyártották, 1848-ban fegyvergyárrá alakultak.).

Az épület híres lakója volt 1923-1930 között Radnóti Miklós, aki 12 évet élt itt anyai déd-nagynénjeinél, Ilka és Ernesztin néninél.

Még néhány szó a tervezőkről, Heidelberg Sándorról és Jónás Dávidról, akik önállóan is tevékenykedtek, de több közös munkájukat is számon tartjuk. Pl.: Erzsébetfalva Közműhelytelep

(Ép1900), Paulay Ede utca 37. lakóház 1902, Aulich utca 4-6. Havas-ház 1902-1903. 1902-ben a Kossuth- mauzóleum tervpályázatán is közösen indultak (harmadik társuk Bezerédi Gyula szobrász).

Végül néhány fotó, melyek az elmúlt évszázadban (1956, 1965) pont az épület előtt készültek (Fortepan):

Források:

Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329-25019,

Adalékok a Lipótváros történetéhez. Szerk.: Farkaslaky Erzsébet, Ráday Mihály. II. kötet. A Budapesti Városszépítő Egyesület Kiadása. Bp., 1988. 431. oldal

Déry: Budapest építészeti topográfia 2. Belváros-Lipótváros V. kerület. Bp., Terc, 2005

Építő Ipar 1900/114. oldal, 1901/110, 134. oldal

Gerle- Kovács- Makovecz: A századforduló magyar építésze. 1990. 74. oldal itt 1900-as építési évet jelöl.

Kardos G. György: Csak úgy mesélek. Göncöl kiadó, Bp., 2000. 99-102. oldal (Luxor)